

Zorgen over veiligheid vergroten draagvlak Europees leger

Rapport Ipsos I&O

Opinieonderzoek in opdracht van NOS

Colofon

Uitgave

Ipsos I&O
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2024/

Datum

februari 2025

Opdrachtgever

NOS

Auteurs

Asher van der Schelde
Peter Kanne

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

	Veranderende wereldorde baart Nederlander zorgen	4
1	Zorgen	8
1.1	Veranderende wereldorde baart Nederlanders zorgen	8
1.2	Internationale conflicten	9
2	Publieke opinie aan verandering onderhevig	11
2.1	Van links tot rechts meer steun voor versterken defensie	11
2.2	Meer steun voor Nederlandse <i>boots on the ground</i>	12
2.3	Steun voor vrede halveert als Oekraïne land moet opgeven	13
2.4	Helpt voor EU-toetreding Oekraïne	14
2.5	Meer draagvlak voor EU-leger	14
3	Dienstbereidheid	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.1	Een derde voor herinvoering militaire dienst	16
3.2	Maar, slechts klein deel zelf bereid en in staat	16
3.3	Wel steun voor bewaking vredesbestand	18

Veranderende wereldorde baart Nederlander zorgen

In oktober vorig jaar [schreven wij](#) dat Nederlanders vreesden voor een nieuwe termijn van Donald Trump als president van Amerika. Men vreesde vooral voor negatieve effecten op de stabiliteit in de wereld en de veiligheid van Europa, in het bijzonder Oekraïne.

Inmiddels is Trump ruim een maand president en lijken die zorgen omtrent Oekraïne niet ongegrond. Zo noemde Trump de Oekraïense president Zelensky onlangs een dictator en stuurt hij aan op een snelle vredesovereenkomst waarbij Oekraïne land op zou moeten geven aan Rusland. Ook hintte Trump er meerdere malen op dat de Verenigde Staten uit de NAVO zouden stappen als andere leden niet meer uit gaan geven aan defensie.

Vanwege deze ontwikkelingen op het wereldtoneel wilde de NOS weten hoe Nederlanders dit alles ervaren. Daarom voerde Ipsos I&O een opinieonderzoek uit over deze thematiek.

Zorgen over Russische expansie en Amerikaans isolationisme

Uit een open vraag waarin we Nederlanders vroegen hun gedachten te delen blijkt dat er forse zorgen zijn over de Russische expansie richting Europa. Deze zorgen worden versterkt door de opstelling van Donald Trump. De perceptie van velen is dat de Verenigde Staten een alliantie aangaan met Rusland. Een respondent vat dit sentiment als volgt samen: “Dat die idioot van een Trump Rusland in de kaart speelt, en daardoor de balans in de wereldpolitiek veranderd”. Vooral de onvoorspelbaarheid van Trump wordt als gevaar gezien en twijfelt men of de Verenigde Staten nog wel een bondgenoot is.

Het idee dat Europa er alleen voor staat leeft sterk, maar er lijkt weinig vertrouwen te zijn in de slagkracht van de Europese Unie. Een respondent vat dit sentiment als volgt samen: “Europa is nog niet klaar om zelf voor eigen veiligheid te zorgen al kon je dit al langere tijd zien aankomen. Maar zelfs nu nog doet Europa weinig en lijkt geen haast te hebben.”

Zorgen om Oekraïne nemen toe

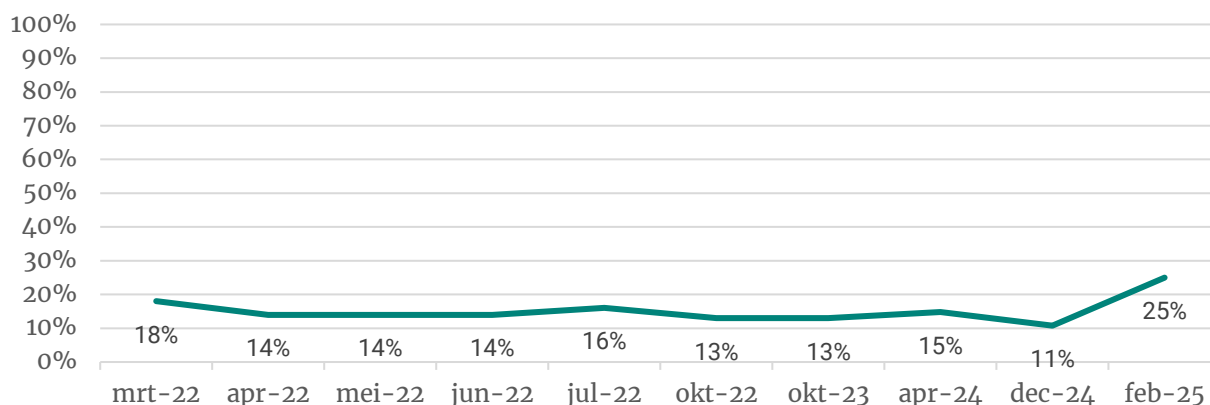
Het deel van de Nederlandse bevolking dat zich *veel zorgen* maakt om de oorlog in Oekraïne (nu 41%) is in bijna drie jaar niet zo hoog is geweest. In april 2022 maakte 43% zich veel zorgen om de oorlog, daarna fluctueerde dit percentage tussen de 24 en 35 procent.

De toenemende bezorgdheid blijkt ook uit het feit dat 19 procent van de Nederlanders “de oorlog in Oekraïne” nu aanwijst als een van de drie belangrijkste politieke thema’s van het moment. Vorig jaar noemde slechts zes procent de oorlog in Oekraïne als belangrijk politiek thema. Alleen *immigratie* en *wonen* scoren hoger.

Meer steun dan ooit voor uitzenden Nederlandse militairen naar Oekraïne, al zijn er meer tegen

Sinds maart 2022 meten we het draagvlak voor het sturen van Nederlandse militairen naar Oekraïne. Nu is 25 procent het daarmee eens. In maart '22 (kort na het uitbreken van de oorlog) kwam die steun op 18 procent, hoger was dit aandeel nooit. Een groter deel is het er nog altijd mee oneens (40%), maar een maand geleden bedroeg dit nog 55 procent.

Figuur 1: % eens met "Nederland moet Oekraïne helpen door Nederlandse militairen naar Oekraïne te sturen"
 Basis: gehele steekproef (n=1.944)

Bron: Ipsos I&O (februari 2025)

Meerderheid wil Europese defensie versterken

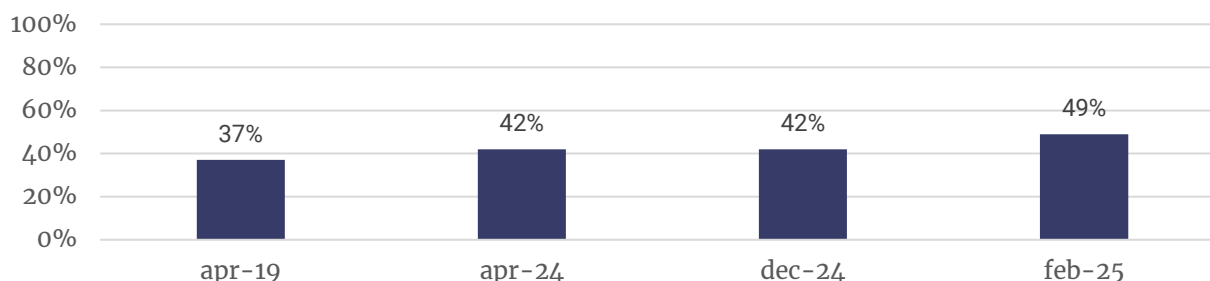
Zes op tien Nederlanders vinden dat Nederland *meer* moet doen om de Europese defensie te versterken. Twee maanden geleden was slechts 43 procent deze mening toegedaan. Opvallend is dat ook kiezers van de PVV in meerderheid (55%) voor het versterken is.

Een mogelijke manier is het opzetten van een Europees leger. De steun hiervoor is duidelijk gestegen. Vorig jaar was 42 procent voorstander, nu is dat gestegen tot 49 procent. Zeventien procent vindt een Europees leger geen goed idee. De stijging is nog forser als we het vergelijken met april 2019 (toen was 37% voor). Ook kiezers van de PVV zijn vaker voor (39%) dan tegen (25%).

Waarschijnlijk is het toenemende enthousiasme voor een Europees leger een reactie op de veranderende positie van de VS op het wereldtoneel. Zeven op tien (69%) achten de EU te afhankelijk van de VS op het gebied van defensie, en slechts drie op tien (29%) verwachten dat de VS Europese NAVO-partners zal blijven beschermen.

Overigens zijn de verwachtingen t.a.v. de EU niet al te hoog: een vijfde verwacht dat de EU een belangrijke rol gaat spelen bij onderhandelingen tussen Rusland en Oekraïne.

Figuur 2: % eens met "Er zou een Europees leger gevormd moeten worden: een leger van EU-leden in plaats van nationale legers." Basis: gehele steekproef (n=1.944)

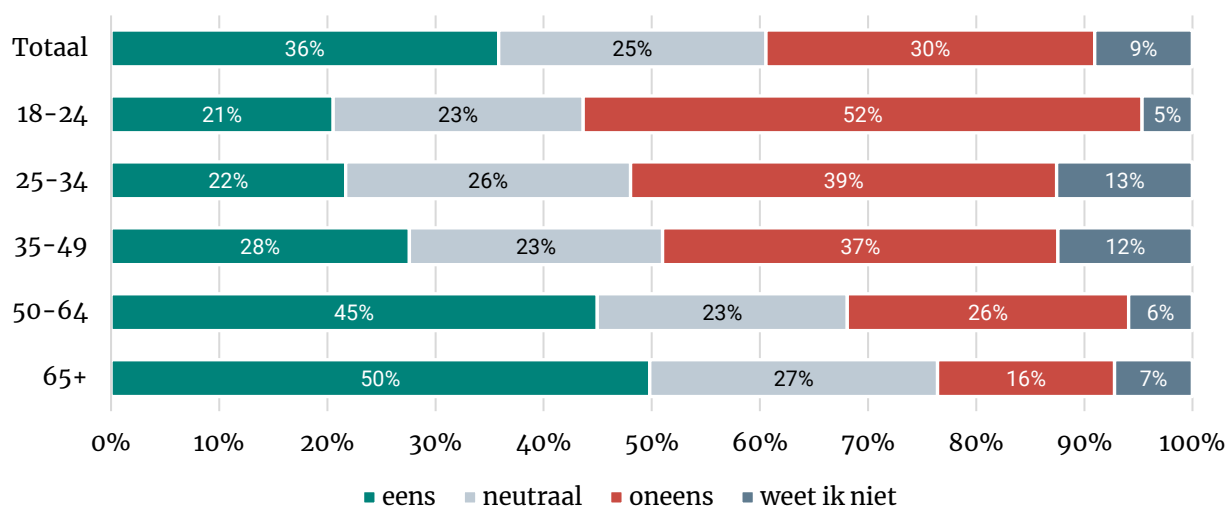
Bron: Ipsos I&O (februari 2025)

Dienstbereidheid stijgt niet

Ondanks de zorgen over een expansie van de oorlog richting Europa, neemt het percentage dat zichzelf bereid en in staat acht om het leger in te gaan niet toe (nu 18%, in december 17%). Die percentages komen nog altijd goed overeen met eerder [internationaal onderzoek](#) uit 2015.

Interessant is dat 36 procent wel voor een herinvoering van de militaire dienst is (30% is tegen). Voorstanders zijn voornamelijk ouder dan 45 jaar, waardoor zij zelf niet in dienst zouden hoeven te gaan. Jongere Nederlanders, voor wie dit zou gelden, zijn vaak tegen.

Figuur 3: De militaire dienst moet heringevoerd worden voor Nederlanders tussen de 18 en 45 jaar (naar leeftijd) Basis: gehele steekproef (n=1.944)

Bron: Ipsos I&O (februari 2025)

Vredesmacht kan op steun rekenen

Op 15 februari liet premier Schoof weten welwillend te staan tegenover deelname aan een Europese afschrikkingsmacht om een eventuele vredesakkoord tussen Oekraïne en Rusland te beschermen.

Om het draagvlak hiervoor te meten legden we de volgende situatie voor:

- Er komt een vredesbestand tussen Oekraïne en Rusland
- Europese troepen gaan dat bestand daar bewaken
- Er wordt een beroep gedaan op alle Europese landen om troepen te leveren
- De Verenigde Staten doen daar niet aan mee

En vroegen: “vindt u dan dat Nederland deel moet nemen en er dus ook Nederlandse militairen naar de Oekraïense grens gestuurd worden om dit vredesbestand te bewaken?”

De helft (48%) is hier voor zonder daar voorwaarden bij te noemen. Een op drie (32%) is sowieso tegen. De overige 20 procent is voor als er aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. Veelgenoemde voorwaarden zijn dat andere Europese en NAVO-landen ook deelnemen, dat alleen militairen erheen zullen worden gestuurd die dat op vrijwillige basis doen en dat er veiligheidsgaranties zullen zijn.

Verschillen naar partijvoorkeur zijn fors. Kiezers van de PVV (52%), DENK (71%) en FvD (75%) zijn in meerderheid tegen. Andere kiezersgroepen zijn doorgaans in meerderheid voor, zonder daar voorwaarden aan te verbinden.

Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van vrijdag 21 tot maandagmiddag 24 februari 2025. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van NOS. In totaal werkten 1.944 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. De steekproef is grotendeels getrokken in het I&O Research Panel. Een deel (n = 240) deed mee via PanelClix. Dit zijn voornamelijk jongeren, lager opgeleiden en respondenten met een niet-westerse achtergrond.

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=2.000 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

1 Zorgen

1.1 Veranderende wereldorde baart Nederlanders zorgen

Aan het begin van de vragenlijst gaven we respondenten de mogelijkheid hun gedachten te uiten omtrent de huidige veiligheidssituatie in de wereld. We stelden de volgende vraag:

Op het gebied van vrede en veiligheid gebeurt er momenteel veel in de wereld. Onder andere ontwikkelingen in of met Amerika, Rusland, Oekraïne en het Midden-Oosten.

Kunt u aangeven hoe u hier zelf naar kijkt? Maakt zich u zich zorgen, of niet? En waarover dan precies?

Zes op tien (61%) geven aan zich zorgen te maken. Uit hun antwoorden blijkt dat velen dezelfde zorgen delen. Ten eerste vrezen Nederlanders voor verdere expansie van Rusland in Europa. Zo zegt iemand: “Ik ben bang dat Rusland andere landen zal aanvallen als Oekraïne zich over geeft.”

Deze zorgen zijn nu extra groot door de houding die de Amerikaanse president Donald Trump de afgelopen weken inneemt ten aanzien van de oorlog in Oekraïne. Nederlanders vragen zich openlijk af of ‘Amerika nog wel een bondgenoot is’. De perceptie van velen is dat de Verenigde Staten een alliantie aangaan met Rusland. Een respondent vat dit sentiment als volgt samen: “Dat die idioot van een Trump Rusland in de kaart speelt, en daardoor de balans in de wereldpolitiek veranderd”. Vooral de onvoorspelbaarheid van Trump wordt als gevaar gezien.

Door de snel veranderende wereldorde hopen sommigen op een krachtige Europese tegenreactie. Er is echter weinig vertrouwen in de slagvaardigheid van de Europese Unie. Twee citaten die dit sentiment samenvatten: “De wereldorde verander snel en NL en EU lijken hier geen koploper in te worden door interne onenigheid” en “Europa is nog niet klaar om zelf voor eigen veiligheid te zorgen al kon je dit al langere tijd zien aankomen. Maar zelfs nu nog doet Europa weinig en lijkt geen haast te hebben”.

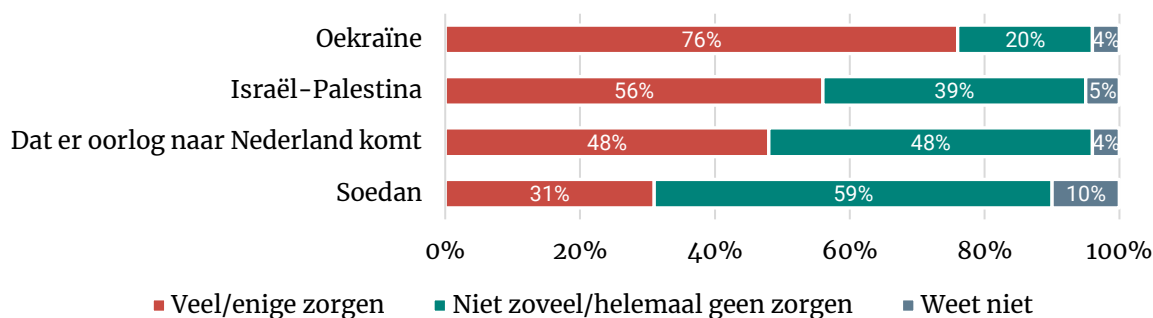
Tot slot zijn er zorgen over de impact van internationale conflicten op het dagelijks leven in Nederland. Denk aan economische instabiliteit, stijgende kosten van levensonderhoud en de druk op de woningmarkt door de instroom van vluchtelingen.

1.2 Internationale conflicten

Drie op de vier Nederlanders (76%) maken zich veel of enige zorgen om de oorlog in Oekraïne. Over andere internationale conflicten (Midden-Oosten 56% en Soedan 31%) zijn de zorgen minder pregnant aanwezig. De helft (48%) geeft aan zich zorgen te maken 'dat er oorlog naar Nederland komt'.

Figuur 1.1: In hoeverre maakt u zich wel of geen zorgen over de volgende zaken?

Categorieën: De oorlog in Oekraïne, het conflict tussen Israël en de Palestijnen, de oorlog in Soedan, dat er oorlog naar Nederland komt. Basis: gehele steekproef (n=1.944)

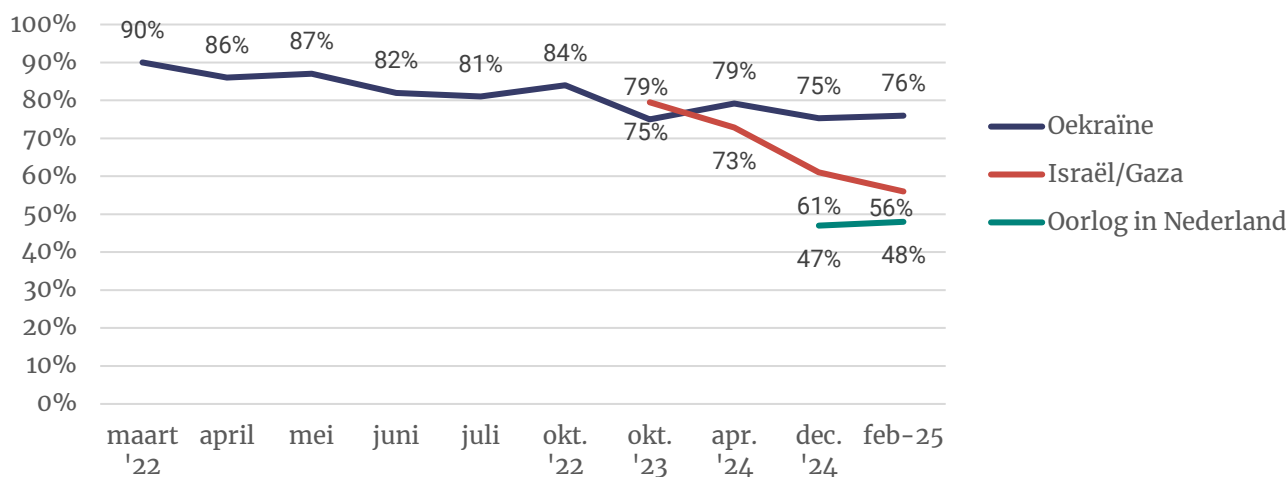

Figuur 1.2 toont deze zorgen door de tijd heen. Zorgen omtrent de oorlog in Oekraïne meten we al sinds maart 2022, net na de Russische inval. Toen maakten negen op de tien (90%) Nederlanders zich zorgen. Het aandeel dat zich nu zorgen maakt is sinds oktober 2023 min of meer gelijk. Maar, daar staat tegenover dat het percentage dat zich *veel zorgen* maakt (nu 41%) in bijna drie jaar niet zo hoog is geweest. In april 2022 maakte 43% zich veel zorgen om de oorlog, daarna bungelde dit percentage tussen de 24 en 35 procent.

Over de oorlog in het Midden-Oosten maken Nederlanders zich nu duidelijk minder zorgen dan in oktober 2023 (kort na de aanval van Hamas) en april 2024.

Figuur 1.2: % Nederlanders dat zich veel of enige zorgen maakt over conflicten (door de tijd heen).

Basis: gehele steekproef (n=1.944)

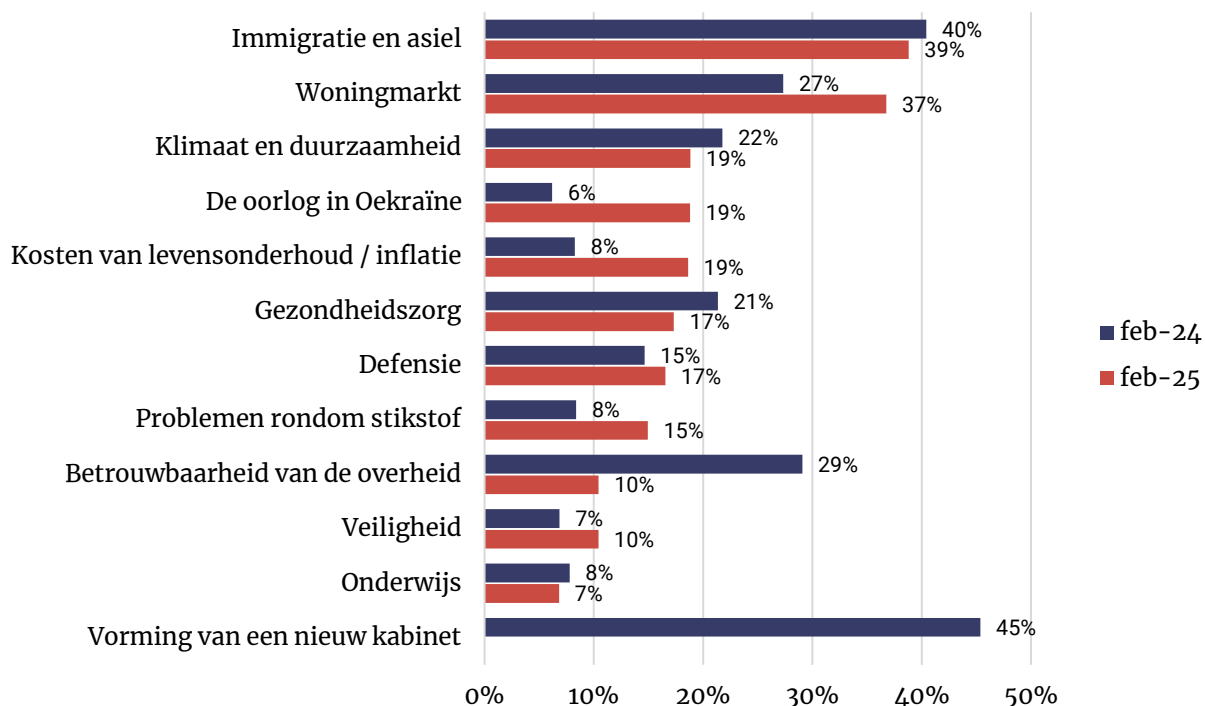
1.3 Oorlog in Oekraïne in top drie belangrijkste politieke thema

Dat een deel van de bevolking bezorgd is over de situatie in Oekraïne dan voorheen blijkt ook uit de figuur hieronder. Een jaar geleden vroegen we Nederlanders naar wat zij zagen als de drie grote politieke thema's van het moment. Destijds vinkte zes procent de oorlog in Oekraïne aan. Een jaar later is dit gestegen naar 19 procent. Daarmee komt dit onderwerp in de top drie van belangrijkste kwesties. Een jaar geleden was het nog nummer 12.

De enige thema's die significant vaker worden aangevinkt zijn *immigratie en asiel* en *de woningmarkt*.

Figuur 1.3: Wat zijn de belangrijkste politieke thema's op dit moment in Nederland?

Basis: gehele steekproef (n=1.944)

2 Publieke opinie aan verandering onderhevig

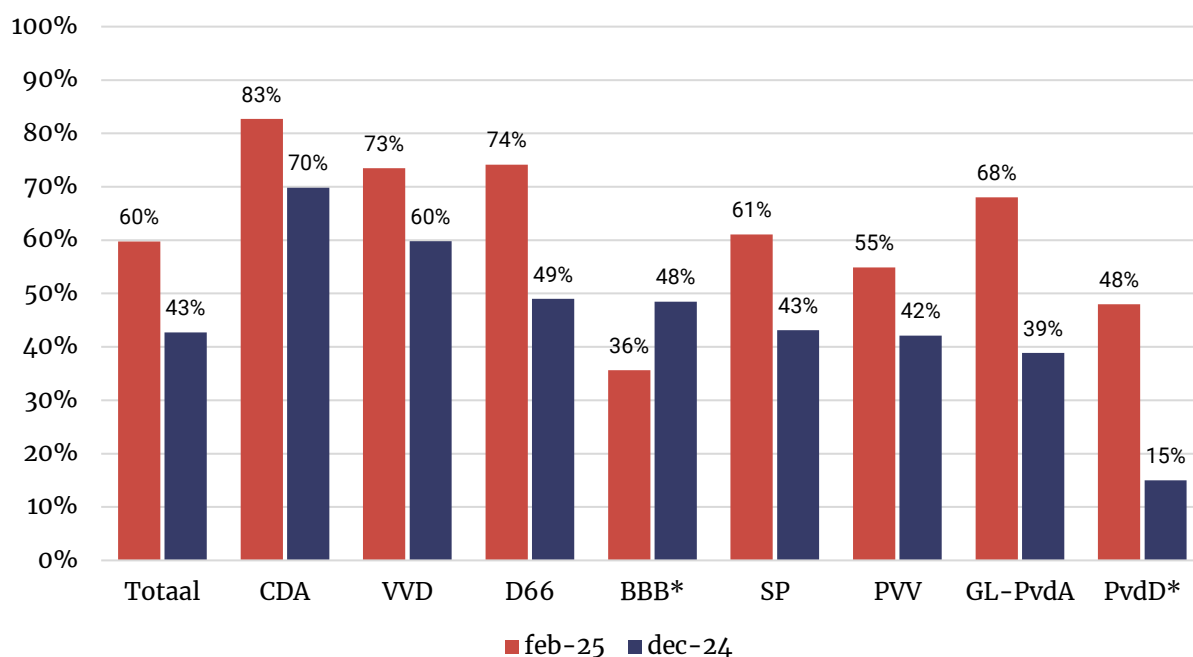
2.1 Van links tot rechts meer steun voor versterken defensie

In december 2024 zeiden vier op tien (43%) dat Nederland meer zou moeten doen om de Europese defensie te versterken. Twee maanden later is het draagvlak hiervoor met zeventien procentpunt gestegen. Toenemende steun signaleren we van links tot rechts. Opvallend is dat ook kiezers van de PVV in meerderheid (55%) voor het versterken is.

Figuur 2.1: Vindt u dat Nederland meer, minder of ongeveer evenveel moet doen om de Europese defensie te versterken?

* Uitkomsten BBB en PvdD december 2024 indicatief vanwege lage n (<40).

Basis: gehele steekproef (n=1.944)

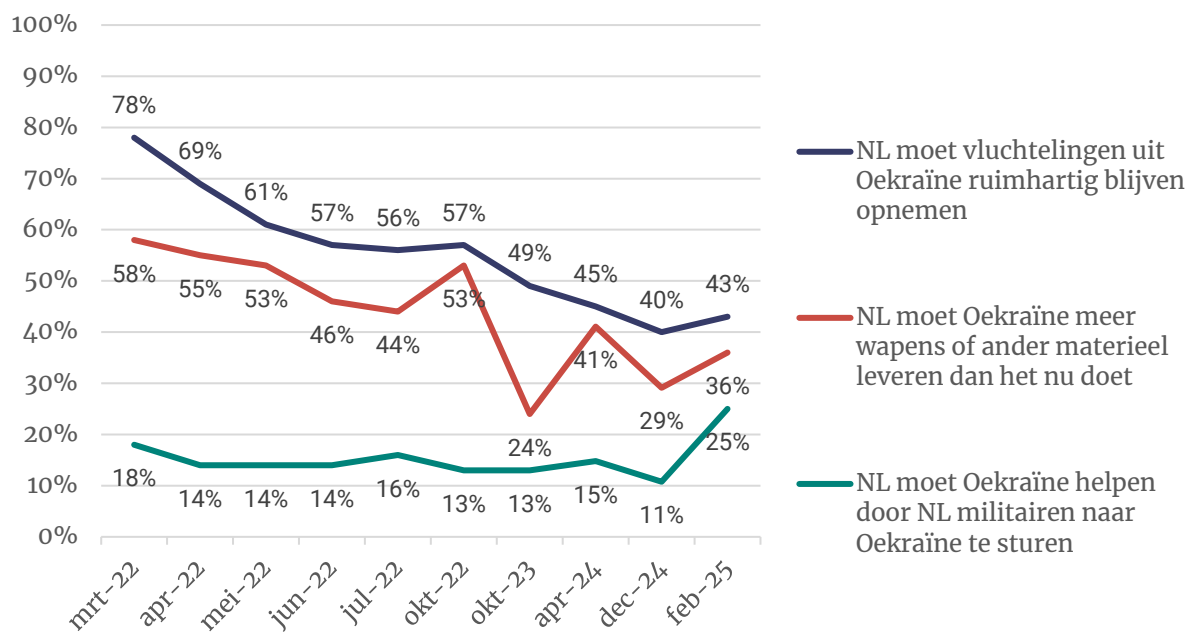

2.2 Meer steun voor Nederlandse *boots on the ground*

Sinds maart 2022 meten we het draagvlak voor het sturen van Nederlandse militairen naar Oekraïne. Nooit kwam de steun boven de 18 procent aan - nu is 25 procent het ermee eens. Een groter deel is het er nog altijd mee oneens (40%), maar een maand geleden bedroeg dit nog 55 procent.

Ook vindt 36 procent dat Nederland meer wapens of andere materieel moet sturen dan nu. Minder mensen zijn het daarmee oneens (26%). Ook op dit vlak is het draagvlak gestegen ten opzichte van december 2024. Het ruimhartig opvangen van Nederlandse vluchtelingen kan rekenen op 43 procent steun. Vergelijkbaar met eerdere metingen in de afgelopen anderhalf jaar.

Figuur 2.1: % eens met stellingen (door de tijd heen). Basis: gehele steekproef (n=1.944)

PVV-leider Geert Wilders stelde onlangs dat naar Nederland gevluchte Oekraïense mannen terug naar Oekraïne zouden moeten om in het leger te dienen, in plaats van Nederlandse militairen te sturen. Bijna de helft (46%) van de bevolking staat hier achter (letterlijke stelling: *Alle (gezonde) Oekraïense mannen die naar Nederland zijn gevlucht zouden terug moeten naar Oekraïne om te dienen in het leger*). Zeventien procent is het er mee oneens.

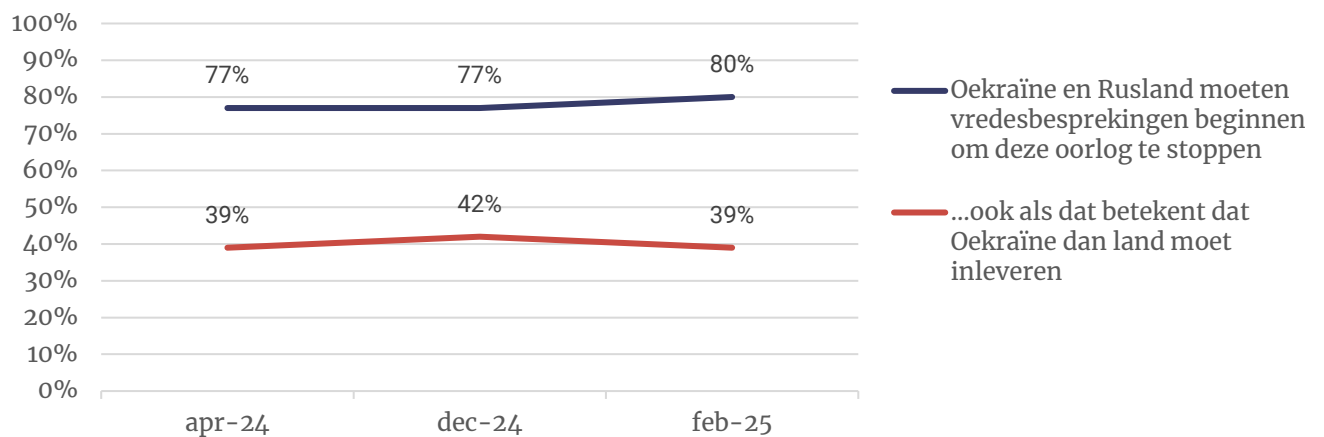
2.3 Steun voor vrede halveert als Oekraïne land moet opgeven

Acht op tien (80%) Nederlanders vinden dat Oekraïne en Rusland vredesbesprekingen moeten beginnen om deze oorlog te stoppen. Dat betekent echter niet dat men vindt dat Oekraïne land moet opgeven. Als we die toevoeging toevoegen (en voorleggen aan de andere helft van de steekproef) is nog maar 39 procent het ermee eens. Dat is wel meer dan het percentage dat het hier oneens mee is (32%). Sinds april 2024 zien we vergelijkbare uitkomsten als we deze vraag voorleggen.

Figuur 2.2: % eens met stellingen (door de tijd heen)

Stellingen werden split-run voorgelegd. Dat wil zeggen: de ene willekeurige helft van de steekproef kreeg alleen de 'blauwe stelling', de andere helft kreeg ook de rode toevoeging.

Basis: blauwe stelling (n=942), rode toevoeging (=1.002)

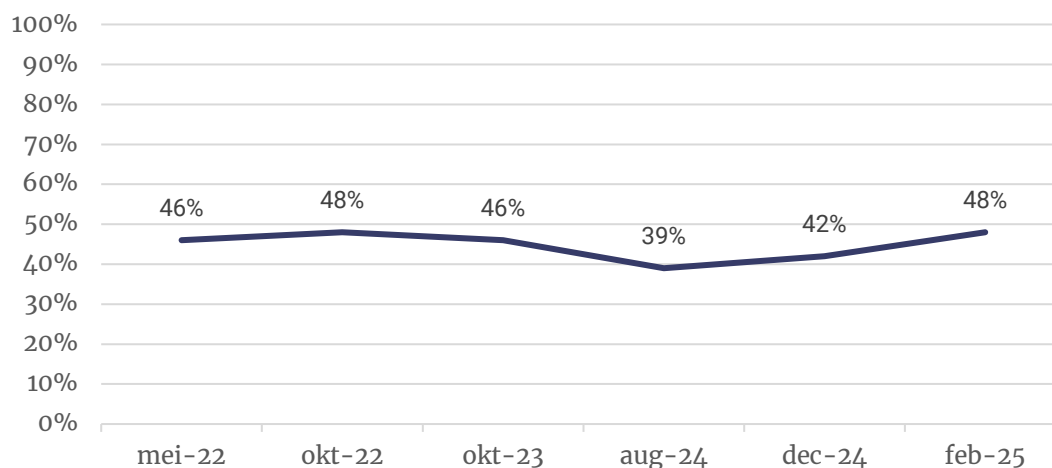

2.4 Helft voor EU-toetreding Oekraïne

De steun voor toetreding tot de Europese Unie van Oekraïne neemt weer toe nadat het in de tweede helft van 2024 juist was afgenomen. Inmiddels is 48 procent van de Nederlanders voor, terwijl 22 procent tegen is.

NAVO-lidmaatschap voor Oekraïne kan ook nagenoeg identieke scores rekenen: 47 procent is voor, 22 procent is tegen.

Figuur 2.3: % eens met "Oekraïne moet ooit lid kunnen worden van de Europese Unie" Basis: gehele steekproef (n=1.944)

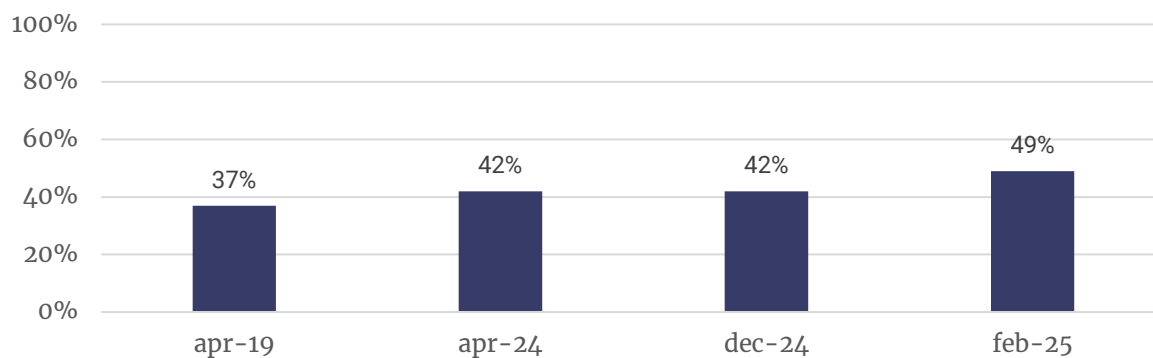

2.5 Meer draagvlak voor EU-leger

De steun voor een Europees leger neemt duidelijk toe. Vorig jaar was 42 procent voorstander, nu is dat gestegen tot 49 procent. Zeventien procent vindt een Europees leger geen goed idee. De stijging is nog forser als we het vergelijken met april 2019 (toen was 37% voor). Ook kiezers van de PVV zijn vaker voor (39%) dan tegen (25%).

Mogelijk is het toenemende enthousiasme voor een Europees leger een reactie op de veranderende positie van de VS op het wereldtoneel. Zeven op tien (69%) achten de EU te afhankelijk van de VS op het gebied van defensie, en slechts drie op tien (29%) verwachten dat de VS Europese NAVO-partners zal blijven beschermen.

Figuur 2.5 % eens met "Er zou een Europees leger gevormd moeten worden: een leger van EU-leden in plaats van nationale legers." Basis: gehele steekproef (n=1.944)

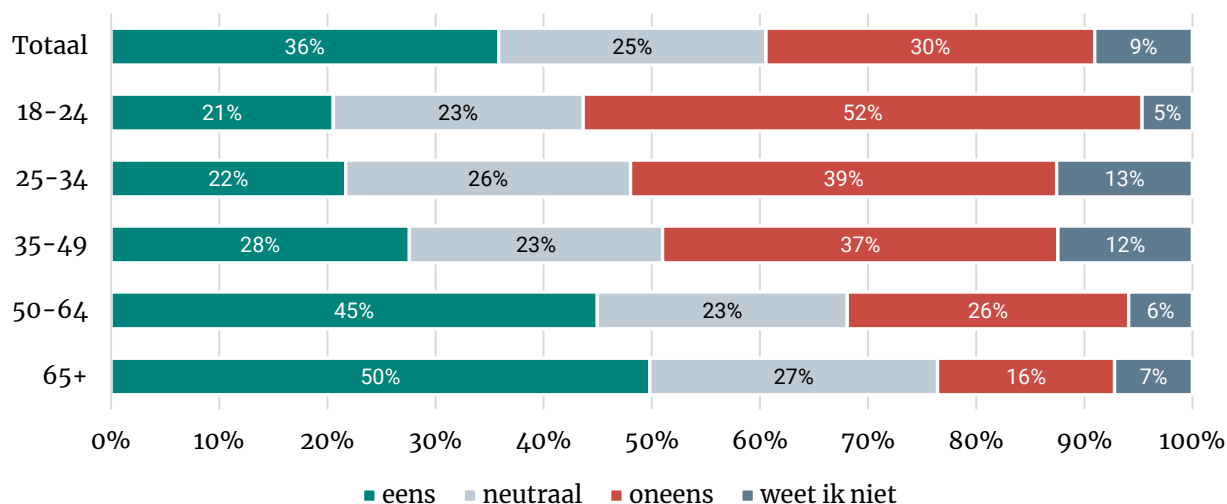
Overigens zijn de verwachtingen t.a.v. de EU ook niet torenhoog: een vijfde verwacht dat de EU een belangrijke rol gaat spelen bij onderhandelingen tussen Rusland en Oekraïne.

3 Militaire dienst

3.1 Een derde voor herinvoering militaire dienst

Ruim een derde (36%) vindt dat de dienstplicht opnieuw moet worden ingevoerd. Een kleiner deel (30%) is tegen). De grootste voorstanders zijn degenen die hier zelf geen last van zouden hebben vanwege hun leeftijd. Onder jongste groepen is slechts een vijfde voor (18-24 21%, 25-34 22%).

Figuur 3.1: De militaire dienst moet heringevoerd worden voor Nederlanders tussen de 18 en 45 jaar (naar leeftijd) Basis: gehele steekproef (n=1.944)

3.2 Slechts klein deel zelf bereid en in staat te gaan vechten

Net als in december zien we dat slechts een klein deel van de Nederlanders zichzelf bereid en in staat acht om in het leger te dienen bij een aanval op Nederland. Aan de willekeurige helft van de steekproef legden we voor wat ze zouden doen als een ander EU-land zou worden aangevallen. De bereidheid om te dienen daalt in dat geval naar 9 procent.

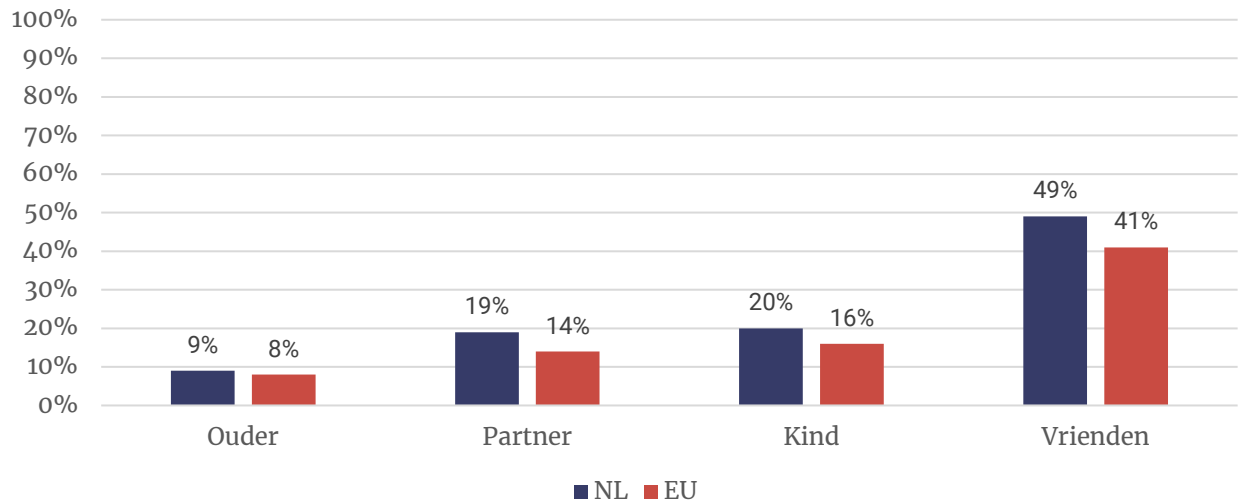
Tabel 3.1: Stel dat Nederland aangevallen wordt, zou u dan bereid en in staat zijn mee te vechten in die oorlog om Nederland te verdedigen? / Stel dat een land in de Europese Unie aangevallen wordt, zou u dan bereid en in staat zijn mee te vechten in die oorlog om dat land te verdedigen? (Split-run voorgelegd).

	Nederland		EU-land
	dec-24	feb-25	feb-25
Ja, ik ben daartoe bereid en in staat	17%	18%	9%
Ik ben daartoe wel bereid, maar niet in staat	29%	30%	29%
Ik ben daartoe wel in staat, maar niet bereid	17%	15%	21%
Ik ben daartoe niet in staat en ook niet bereid	37%	37%	41%

We stelden ook de volgende vraag: “En zou u er achter staan dat de volgende personen in uw omgeving mee zouden vechten in een oorlog om Nederland/een EU-land te verdedigen?”

We zien dat Nederlanders er zelden voor zijn dat hun ouder(s), partner of kind(eren) zullen meevechten. Wat betreft vrienden geldt dat minder sterk.

Figuur 3.2: En zou u er achter staan dat de volgende personen in uw omgeving mee zouden vechten in een oorlog om Nederland/een EU-land te verdedigen? (Split-run voorgelegd)

3.3 Wel steun voor bewaking vredesbestand

Op 15 februari liet premier Schoof weten welwillend te staan tegenover deelname aan een Europese afschrikkingsmacht om een eventuele vredesakkoord tussen Oekraïne en Rusland te beschermen.

Om het draagvlak hiervoor te meten legden we de volgende situatie voor:

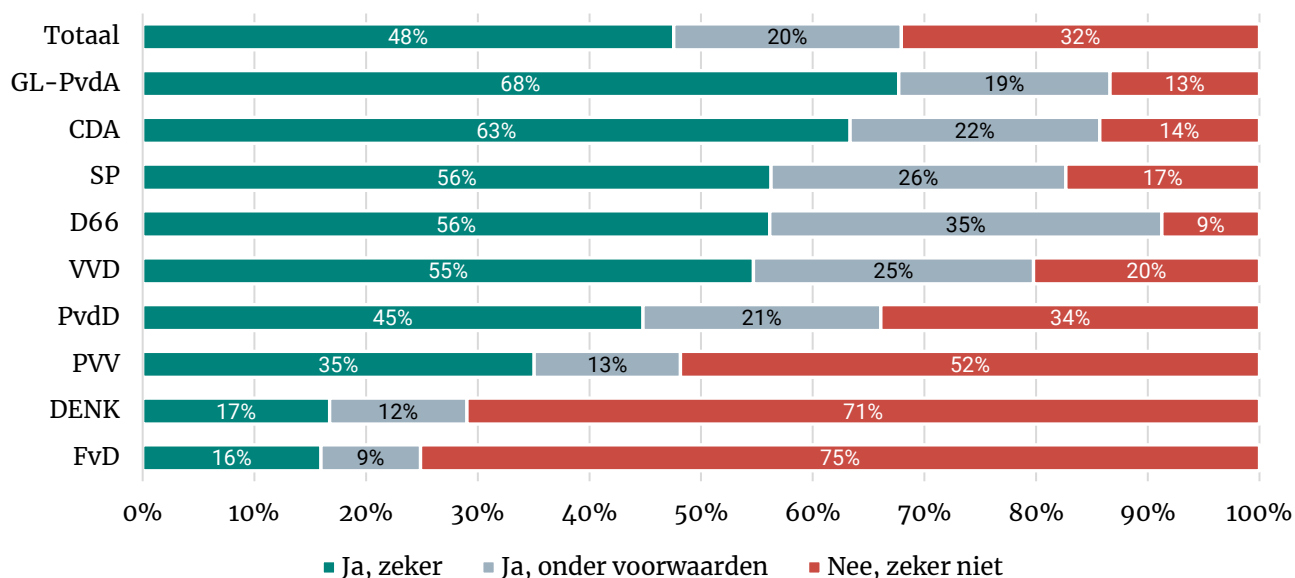
- Er komt een vredesbestand tussen Oekraïne en Rusland
- Europese troepen gaan dat bestand daar bewaken
- Er wordt een beroep gedaan op alle Europese landen om troepen te leveren
- De Verenigde Staten doen daar niet aan mee

En vroegen: “vindt u dan dat Nederland deel moet nemen en er dus ook Nederlandse militairen naar de Oekraïense grens gestuurd worden om dit vredesbestand te bewaken?”

De helft (48%) is hier voor zonder daar voorwaarden bij te noemen. Een op drie (32%) is sowieso tegen. De overige 20 procent is voor als er aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. Veelgenoemde voorwaarden zijn dat andere Europese en NAVO-landen ook deelnemen, dat alleen militairen erheen zullen worden gestuurd die dat op vrijwillige basis doen en dat er veiligheidsgaranties zullen zijn.

Verschillen naar partijvoorkeur zijn fors. Kiezers van de PVV (52%), DENK (71%) en FvD (75%) zijn in meerderheid tegen. Andere kiezersgroepen zijn doorgaans in meerderheid voor, zonder daar voorwaarden aan te verbinden.

Figuur 3.3: Vindt u dan dat Nederland deel moet nemen en er dus ook Nederlandse militairen naar de Oekraïense grens gestuurd worden om dit vredesbestand te bewaken? Basis: gehele steekproef (n=1.944)

Contactgegevens

Ipsos I&O Enschede

Zuiderval 70

Postbus 563

7500 AN Enschede

053 - 200 52 00

KVK-nummer 08198802

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl

Ipsos I&O Amsterdam

Piet Heinkade 55

1019 GM Amsterdam

020 - 308 48 00

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl